

XI.

Successit Henrico Schwebelio BALTHASAR HOFFMANN, postquam per quatuor ab illius obitu annos prærogativam in consilio tenuisset potestatem, in ipsa Cancellarii amplissima dignitate. Laudabimus autem virum ingenio, doctrina, prudentia ac pietate commendatissimum testimonio coævo *Isaaci Crameri*, rectoris scholæ illustris Hornbacensis, qui ipsius memoriam oratione coram ephoris scholæ an. MDCCXXIII habita d. VIII Jun. consecravit (*). Atque ille, ut exordium prætermittamus, sic vitam *Hofmanni* describit: „ Ut igitur ab ipsis vitæ incunabulis exordiar, natus „ est *Dn. Balthasar Hoffmannus*, honorificæ memoriæ, So- „ bernhemii, quod est primarium oppidum archipalatina- „ tus in præfectura Böckeluhemensi, anno a nato Christo „ MDCLXIII, VII die Martii, patre quidem *Henrico Hoff-* „ *manno*, Grimbergenfi Haffo, verbi divini ministro, matre „ vero *Anna Gütin*, Heidelbergenfi. Qui nulla alia ratione „ si nobis commendarentur, vel hoc solo nomine fatis com- „ mendati esse poterant, quod talem virum reip. genuerunt: „ quando apud Romanos quoque immunitate ac privilegiis „ donatos esse legamus, qui filium patriæ usui atque præ- „ sidio genuissent. Sed propria quoque virtutis ac laudis or- „ namenta illi habuerunt. Pater enim, ut dixi, Sobernhei- „ mensis ecclesiæ antistes, inter præcones Christi in archi- „ du-

Norimbergenfibus extitit; *Wolfgangum* tandem memorat *Pantaleon candidus* inter viros doctos, quos habuit Joannes I Bipontinus dux ministros.

(*) Quam habemus MStam in volumine aliquot orationum ab ipso *Cramero* rectore habitaram. Ex eadem suam de Hofmanno, Cancellario, Sobernhemii nato notitiam hausit b. parens meus, *Jo. Phil. Crollius* in orat. de dioecesi Beckeluhemensi, veteris comitatus *Spanhemensis olim portione*, Biponti a *Jo. Casim. Fuchs* habita editaque an. 1732, p. 45 not. **.

„ ducatu Palatino, ætate sua locum fortitus est non postre-
 „ mum: quo vitæ genere, si S. scripturæ genere standum sit,
 „ nullum inter homines est excellentius, nullum munus
 „ sanctius atque divinius. Avus vero maternus *Henricus Gu-*
 „ *thenius* architectus Heidelbergensis illustrissimo principi,
 „ OTHONI HENRICO, palatino rheni, septemviro imperii, cla-
 „ rissimus atque acceptissimus fuit. Aviam denique ex hono-
 „ ratissima familia *Lechleriorum* originem duxisse accepimus.
 „ Ac patris quidem sui præsidio pestis illa epidemica,
 „ anno CIOIOLXIII per universam Germaniam grassata,
 „ puellum nondum bimulum orbavit: sed paterna Dei pro-
 „ videntia, cui viduæ ac pupilli curæ sunt, alium subse-
 „ quenti anno parentem substituit, *Fridericum Waltherum*,
 „ Trevirenses, ecclesiæ ad S. Julianum pastorem, qui hunc
 „ suum privignum germanum in modum complexus præ-
 „ ceptoribus informandum tradidit, quorum opera ubi prima
 „ litterarum ac pietatis elementa percepit, an. CIOIOLXXVII
 „ ad Selzianum, & hoc mox abrogato ad Heidelbergense
 „ pædagogium ablegatus est. Inde fundamentis logicarum
 „ artium, & Latinæ ac Græcæ linguæ probe jactis anno
 „ CIOIOLXXX ad academiam Wittebergensem, tum tem-
 „ poris optimarum artium ac disciplinarum studiis florentis-
 „ simam, se contulit. In qua cum jurisprudentiæ se dedis-
 „ set studio, præter ceteros præstantissimos doctores, cele-
 „ berrimum illum juris sacerdotem atque antistitem *Mat-*
 „ *thæum Wesembecium* ei audire contigit.
 „ In hac schola quasi triennium commorat. an. CIOIOLXXXIII
 „ Marpurgum se recepit, cum interea vitricum suum *Walthe-*
 „ *rum*, alterum vitæ ac studiorum subsidium amisisset; cui se-
 „ quenti an. CIOIOLXXXIII successit *Johannes Himmelius*, vir
 „ inter suos honoratus, qui Cussellis prætoriam dignitatem
 „ multos annos gessit, quocum mater *Hofmanni* annos un-
 „ deviginti in placido, sed sterili conjugio exegit.

„ Ut

„ Ut autem cœptum jurisprudentiæ studium pertexeret, an.
 „ CIOIOLXXXV Heidelbergam reversus est, sive quod hanc
 „ scholam propter jacta ibi artium fundamenta amaret, sive
 „ propter avitam, ut diximus, familiam, sive potius pro-
 „ pter orthodoxam religionem paulo ante instauratam, dili-
 „ geret, cujus gustum ut ante perceperat, ita, quoad vixit,
 „ constanter eam coluit & tuendam ac propagandam suscepit.

„ Hac fama ingenii, pietatis & doctrinæ cum illustrissimo
 „ principi ac domino, JOHANNI, palatino Rheni, sanctæ re-
 „ cordationis, doctorum virorum amantissimo principi com-
 „ mendatus esset, ab ipsius celsitudine honorifica vocatione
 „ Heidelbergam accitus, & in amplissimum collegium eorum,
 „ qui patriæ consilia moderabantur, cooptatus est, anno
 „ CIOIOLXXXVII, mense Majo (a), ætatis ipsius anno
 „ XXIII; quo anno, ni fallor, clarissimus quoque ac con-
 „ sultissimus vir *D. Johannes Henricus Schwebelius* in eun-
 „ dem ordinem allectus fuit. Inter quos quemadmodum in
 „ primo statim ingressu nativi amoris ac benevolentiae se-
 „ mina se exeruerunt: ita deinceps per omnem vitam ad
 „ finem usque mansit inter illos, constans illa & sincera,
 „ quam novimus amicitia, idem velle & idem nolle, adeo-
 „ que rerum divinarum & humanarum cum caritate & be-
 „ nevolentia summa consensio.

„ Incidit in hunc ipsum annum deliberatio gravissima de
 „ reformatione ecclesiarum & scholarum hujus ducatus, quam
 „ optimus ille princeps, Domino Deo oculos ipsius pro simbolo
 „ ac voto quotidiano illuminante, animo conceperat. In qua re-
 „ formatione suscipienda ac promovenda, cum prædicto Do-
 „ mino *Schwebelio* & ceteris suis collegis fidelem operam nava-
 „ vit. Et quoniam princeps ille sapientissimus in maxima erat
 „ apud plerosque S. imperii procures auctoritate, ita ut ad ipsius
 „ consilia

(a) Vel rectius d. 24 Junii.

„ filia tanquam ad sacram aram & ancoram aut oraculum
 „ quoddam confugerent : fieri non potuit, quin eorum, qui
 „ gravissimis deliberationibus quotidie interessent, animi &
 „ judicia, consiliorum atque sententiarum communicatione
 „ conformarentur atque acuerentur plurimum. Ac proinde
 „ in aliis quoque muneris partibus, tam foris in legationi-
 „ bus obeundis, quam domi in consiliis conferendis ingenii
 „ ejus præstantia ac virus eluxit, ad annos totos XVII pro-
 „ bata, qua singularem gratiam illius ac benevolentiam
 „ sibi conciliavit atque devinxit. Hac clementia principis
 „ fretus Biponti sedem cum figere decrevisset, vitæ ac for-
 „ tunæ sociam sibi delegit honestissimam virginem, *Catha-*
 „ *rinam*, filiam clariss. atque experientissimi viri. *D. Joh-*
 „ *hannis Georgii Stahelii* archiatri Bipontini (b), anno
 „ CIOIOLXXXII, cum qua in annum XXIV conjunctissime
 „ vixit, ex eaque liberos suscepit decem, de quibus octo
 „ adhuc superant. Filia primogenita *Anna Margaretha*, viro
 „ dignitate ac virtute præstanti *Dn. Johanni Valentino Diet-*
 „ *maro* (c) vincta, & filius natus maximus *Joh. Balthasar*,
 „ J. U. D. qui ambo serenissimi principi ac domino nostro fe-
 „ dent a consiliis. Ceterum extincto Theodosio nostro, lau-
 „ datissimæ memoriæ, Heroi, Domino JOHANNI Palatino se-
 „ niori an. CIOIÖCIII mense Augusto, cum filius succede-
 „ ret serenissimus princeps, JOHANNES Palatinus, dominus
 „ noster clementissimus, & relictum a domino parente op-
 „ time constitutum imperium, consiliisque vigens mode-

Q

„ ran-

-
- (b) Cujus viri per LVI annos de scholis Palatinis & republica nostra optime meriti vitam enarravit b. avus meus *G. C. Joannis* in schediasmate *de eruditis Bipontinis* cet. supra jam laudato, n. III, p. 15-17.
- (c) Quæstor is primum fuit Lotharingicus in comitatu Bitenfi, dein Bipontum evocatus a consiliis fuit, tum scholæ illustris Hornbacensis ephorus (Inspector) constitutus est.

„ randum capefferet, inter ceteros consiliarios paternos tunc
 „ quoque *Balthasarum* magna benevolentia complexus est,
 „ præcipuoque loco semper habuit, ita, ut sublato e statione
 „ sua magnifico viro *D. Henrico Schwebelio* J. U. Licentiato,
 „ Cancellario, ac trium principum ad annos amplius con-
 „ siliario, huic *Balthasaro* in senatu prærogativam tribue-
 „ ret, qua ille tamen non insolenter, sed sobrie ac modeste
 „ usus, *D. Schwebelium* & ceteros collegas in consiliorum mo-
 „ derationem semper adhibuit. In hac etiam provincia, cum
 „ integritatem suam serenissimo principi ad annos IIII pro-
 „ basset, tandem an. MDCCXIII, mense Januario, ætatis
 „ suæ L ad supremam illam curiæ dignitatem evectus, &
 „ consilii publici antistes ac Cancellarius, hoc est, secreto-
 „ rum custos atque arbiter, in illustri atque solenni amplis-
 „ simi senatus corona declaratus ac præsentatus est.

„ Quanta vero cum laude hujus muneris amplitudinem susti-
 „ nuerit, ii, qui ipso familiarius usi, & reipublicæ difficultates
 „ gubernandæ experti sunt, melius æstimare possunt. Non per-
 „ sonæ tantum dignitas, quam natura ei tribuerat, & quam
 „ ubique pro decoro tuebatur, singularem ei gratiam atque
 „ autoritatem in negotiis gerendis conciliabat: sed quæ ta-
 „ lem sustinenti in repub. personam atque ad tantum fasti-
 „ gium evecto conveniunt, cum admiratione conficiebat.
 „ Erat in illo longo rerum usu comparata prudentia, ac
 „ dextre judicandi facultas, in rebus obscuris & perplexis
 „ futurisque prospiciendis sagacitas. Unde non modo de
 „ prætoriiis controversiis, sed de aliis prope infinitis, maxi-
 „ mique momenti causis, quæ quotidie in talibus dica-
 „ riiis offeruntur, prudenter noverat, nunc prompto atque
 „ ex tempore, nunc præmeditate dicere atque scribere, cum
 „ opus erat, nunc sententiam ferre, sæpe vota ac suffragia
 „ discrepantia memoriter colligere, inter se pensitare, &
 „ quid optimum factu esset, eligere. Cumque non raro in

„ gra-

„ gravissimis deliberationibus res flagitet , ut causæ cum
 „ causis committantur, nonnunquam etiam ex memoria an-
 „ tiquitatis , aut antecessorum de similibus casibus pronun-
 „ tiata , cum præsentibus comparentur : hæc ipsa , quanta
 „ prudentia , virtute ac fide præstiterit , vester ille Ulpianus,
 „ si ita licet appellare , amplissimi & consultissimi viri, me-
 „ ministris. Meminit serenissimus noster princeps , & quod
 „ vidimus atque audivimus ipsi , non sine mœrore recorda-
 „ tur. Reipublicæ statum & hujus universi ducatus ratio-
 „ nem omnem memoria tenebat & exacte recitare poterat,
 „ ad eamque consilia sua circumspicte dirigere solebat (d).
 „ Quod autem salutaris sapientiæ caput , erat in eo amor Dei
 „ ac pietas non simulata quam in consilium ubique adhibe-
 „ bat , tanquam rectissimam veri & æqui regulam, erat ma-
 „ gnitudo animi ac in eligendis ac tuendis honestis senten-
 „ tiis , reieciendisque contrariis constantia : in cognoscendis
 „ ac disceptandis controversiis aliena a temeritate ac præci-
 „ pitantia , ut dixi , iudicii maturitas atque rectitudo. Bre-
 „ viter , ut ex schola Christi loquar , erat templum ac do-
 „ micilium S. sancti , quemadmodum de Daniele , cogno-
 „ mine Balthasare , scriptura sacra testatur , quod spiritum
 „ (sanctorum deorum) sancti numinis in semetipso habuerit.
 „ Hinc factum , ut pia sollicitudine ecclesiarum atque scho-
 „ larum salutis flagraret , cujus testes locupletes illarum mi-
 „ nistri esse possunt. Inprimis vero hanc illustrem Hornba-
 „ chianam perpetuo amore complexus est (e) , quam recte
 Q 2 „ statu-

(d) Documentum prudentiæ suæ egregium in pacto illo Landaviensi , quo lites , inter archipalatinos principes & duces Bipontinos agitatae feliciter fuere compositæ an. 1612.

(e) Quem & ultimo officii vitæque anno clarissime demonstravit , cum ejus commendatione maxime effectum sit , ut typographia , qualis jam Biponti fuerat tempore Alexandri & Joannis I ducum , (cf. comm. nostram de illustri olim Bibliotheca ducati Bipontina &c.

„ statuebat feminarium reipublicæ patriæque ornamentum
 „ præcipuum esse; cujus examinibus aliisque exercitiis scho-
 „ lasticis quam cupide interfuerit ac præfuerit, quanta vo-
 „ luptate discipulorum profectus explorarit, inter nos om-
 „ nes constat, ac propemodum hi parietes, hæc subsellia
 „ atque mensæ testari possunt, quæ nunc ipsius præsentiam
 „ desiderant & cassum lumine lugent. Tanto major ei gra-
 „ tia debetur: nullum siquidem beneficium majus est, quam
 „ veræ doctrinæ de Deo & optimorum studiorum propaga-
 „ tio & consilia salutaria reipublicæ. „ Sed abrumpimus
 „ filum orationis, in vitæ privatæ ab *Hofmanno* actæ quodam
 „ verborum ambage digredientis, tandemque in allocutionem
 „ novi Cancellarii, *Jo. Henr. Schwebelii* abeuntis: atque ex ea
 „ tantum brevibus quædam subjungimus.

Anno primo vel secundo cancellariatus sui amisit piissimam
 matrem, quam honorum suorum contemplatricem maximo-
 pere amaverat: atque hunc dolorem paulo post gravius auxit
 vulnus obitu lectissimæ conjugis inflictum. Varias deinde fortu-
 næ vices in secundo & tertio matrimonio expertus, ipse tandem
 an. CIOCCXXIII mense Sept. fatali febre correptus d. XI Oct.
 in beatissimum superorum concilium translatus est. Tum vero
 optimi viri ex hac vita discessum lugebant omnes boni, &
 quam jacturam in eo respublica fecerit, laudatissimus dux
 Joannes II, augusta sua præsentia, qua funus Cancellarii
 honestavit, haud indubie testatum fecit, Collega præside usus
 est, dum Cancellarii partes obiret, *Hugone Friderico Zorn*
 de

1758 editam p. 28 sq. not.) jam Hornbaci institueretur an. 1623,
 quæ ad finis foret Gymnasii Thimitiarum instar ex illa principi
 heredi Friderico dicto anno *disputatio de virtute*, quam præfide
 rectore *Isaaco Cramero* defensurus erat *Wolfgangus Hofmann*,
 Cancellarii filius, irruente vero post hostium injuria eadem typo-
 graphia cum schola illustri Bipontum translata est ineunte mense
 Aprilis an. 1631.

